

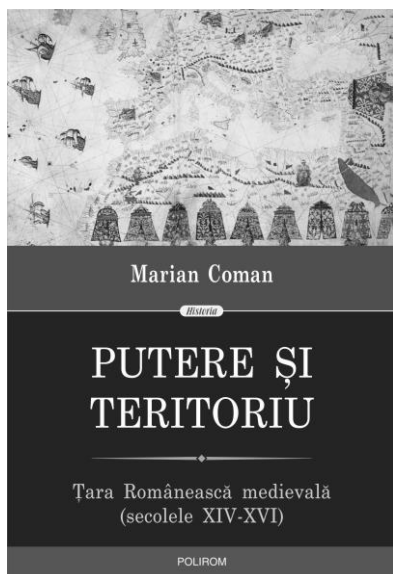
reprezentărilor de plastică preistorică și antică în funcție de sexul reprezentării; celălalt referitor la secțiunea de aur în plastica antropomorfă preistorică, antică și contemporană, în funcție de zona geografică.

Concluziile lucrării sunt însoțite de *Perspectivelor cercetărilor*. Pentru Radu Stănescu, perspectivele pe care le oferă metoda antropometriei comparate conțin noi direcții de cercetare, chiar dacă abordarea interdisciplinară a subiectului se află doar la început. Cartea cuprinde și un *Dicționar de termeni, noțiuni și expresii*, alături de o *Bibliografie* și o *Webgrafie*, toate menite să ajute la o înțelegere cât mai bună a acestui demers. În plus, conține o bază de date, instrument de lucru foarte util ce poate fi de real folos cercetărilor din cadrul plasticii antropomorfe.

Lucrarea reprezintă o noutate în cadrul studiilor cu privire la reprezentările antropomorfe; de această dată, sunt privite cu alți ochi decât suntem obișnuiți. Scoase din context, statuetele nu sunt studiate din punct de vedere arheologic – artefacte-figurine antropomorfe, ci ca obiecte de artă în adevăratul sens al cuvântului. Faptul că o serie de autori din diferite domenii își aduc contribuția în domeniul plasticii antropomorfe nu poate decât să ne bucure.

ANCUȚA IOANA BOBÎNA

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, Iași, Polirom, 2013, 360 p.

Cartea lui Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, reprezintă o versiune mai puțin greoaie a lucrării de doctorat susținută de autor la Universitatea din București, în 2012, sub îndrumarea lui Andrei Pippidi. Efortul este axat pe demontarea tezei foarte răspândite în istoriografie, conform căreia Țara Românească a fost un stat teritorial în primele secole de existență, afirmație considerată valabilă de istoric numai pentru perioada ulterioară secolului al XVI-lea. Abordarea este una interdisciplinară, prin includerea geografiei,

filosofiei politice, istoriei juridice și celei economice în discuție, deseori tinzând spre o analiză trans-istorică, din cauza tendințelor cercetătorilor de a privi lumea

medievală din perspectiva celei contemporane lor. Astfel, autorul s-a văzut nevoit să conteste și să elimine numeroase anacronisme din istoriografie, în ideea lămuririi felului în care era exercitată puterea în Țara Românească, a limitelor acesteia, a frontierelor statului și a „zonei gri” cuprinse între granițele enunțate în titulatura domnească din intervalul cronologic asumat în titlu și cele care indicau limitele autorității voievodale.

Deși intențiile lui Marian Coman par evidente încă din titlul cărții, în *Cuvânt-înainte* (pp. 11-14), el nu insistă cu explicațiile referitoare la oportunitatea lucrării, rezumându-se la schițarea obiectivelor finale, urmată de o argumentare patetică și de menționarea numelor mentorilor săi și la recunoașterea ajutorului oferit de aceștia în procesul formării sale. Departe de a condamna o asemenea abordare față de cititor, dar urmărind discuțiile istoriografice, nu am putut ignora o evidență: lipsa unor contribuții autohtoni la un subiect de o asemenea dificultate. De exemplu, dacă urmărim capitolul al cincilea (*Frontiere și teritorii medievale. O discuție istoriografică*, pp. 131-141), putem remarca relativ ușor gradul de decuplare a istoriografiei române de cea mondială, aspect care nu trebuie subînțeles sau banalizat, mai ales că autorul arată că poate adopta un limbaj personal, invitând cititorul la exerciții de meditație (vezi *Concluzii*, pp. 307-310). De altfel, este preocupat ca eforturile sale să fie cât mai ușor de înțeles fără a compromite valoarea academică a cărții, adresând-o „specialiștilor în domeniu, dar și tuturor celor interesați de istoria românească” și organizând-o într-un mod previzibil, aproape simetric, în două părți a câte patru capitole, fiecare având în medie trei-patru subpuncte și concluzii și note finale. Pe deasupra, istoricul a decis eliminarea a „mai bine de 70% din notele tezei”¹ de doctorat și mutarea celorlalte la sfârșiturile capitolelor în același scop.

Dacă din punctul de vedere al marketingului, Marian Coman și-a atins obiectivele parțial, din punct de vedere argumentativ, și-a îndeplinit scopul. El a pornit cu ideea explicării și aplicării conceptelor de „putere domnească” și „teritoriu medieval” pentru situația Țării Românești din primele trei secole ale existenței statului, întotdeauna amintind de și insistând pe lămurirea contextului politic, administrativ, economic și social al vremii, făcând de fiecare dată trimiteri la istoriografia română cu o consecvență și o meticulozitate incontestabile. Autorul și-a concentrat eforturile asupra analizei documentelor emise de cancelaria Domnului, mai ales a titulaturii domnești și a indiciilor din cuprins care indică cel mai bine raportul de putere nu întotdeauna clar între Domn și supuși, mai ales între acesta și boierime (vezi *Capitolul 4. Centru și periferii. Boierii de margine și puterea domnească*, pp. 110-128). Astfel, avem un prim efort din istoriografia română care aduce lămuriri în privința lumii valahe de la periferia statului și o premisă de

¹ Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, Iași, Polirom, 2013, p. 14.

extindere a discuției și asupra cazurilor moldav și dobrogean, dar și asupra unor subiecte legate de viața cotidiană.

Astfel, ajungem la punctele slabe ale lucrării, unele din ele sugerând faptul că efortul autorului ar fi unul incomplet, și anume: neutilizarea tuturor tipurilor de izvoare disponibile, cum ar fi cele arheologice (aspect menționat de Sergiu Iosipescu înaintea mea)², și a unei metodologii generale de lucru (afirmație parafrazată din introducerea cărții, semnată de Marian Coman însuși)³. Îmi este greu să tratez ambele chestiuni separat pentru că lectura cărții mi-a lăsat impresia că sunt puternic legate între ele, probabil pentru că autorul a fost mai mult preocupat de munca în sine și de rezultate și prea puțin de aspectul final al cărții. Consecințele sunt evidente, prin începutul foarte direct și superficialitatea eforturilor depuse în tranzițiile de la un capitol la altul, ceea ce transformă cartea într-o compilație de articole, legate de ele prin tema evocată în titlu, dar suficient de autonome cât să fie înțelese dacă ar fi citite ca studii individuale. Sentimentul de aparentă nerăbdare transmis cititorului este relevat și de „contradicția” între deschiderea autorului spre inter- și pluridisciplinaritate și ignorarea aproape totală a studiilor de arheologie, ori modesta mea experiență în cercetarea cazului dobrogean, mult mai sărac în surse de orice fel și mai retardat decât cel valah din punct de vedere istoriografic pentru aceeași perioadă istorică, mi-a arătat nevoia imperativă de a insista pe teza menținerii arhitecturii instituționale locale odată cu ocuparea regiunii de Mircea I. De exemplu, cultura materială pare să indice existența unei elite bine înrădăcinate în tabloul politic dobrogean, cu o vechime datând probabil, încă din vremea repopulării zonei după revenirea bizantinilor la gurile Dunării (după 1261) și de care au depins – în varii măsuri și rând pe rând – autoritățile bizantine, tătare și bulgare⁴.

² Sergiu Iosipescu, *Introducere*, în S. Iosipescu, Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu, *Marea Neagră: state și frontiere: de la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, București, Editura Militară, 2013, p. 21.

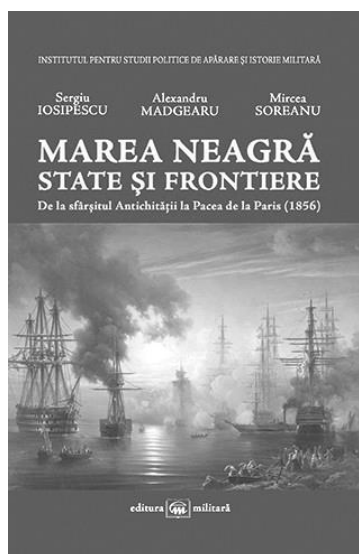
³ Coman, *Putere și teritoriu*, p. 13.

⁴ Cele mai recente discuții din istoriografia română pentru secolele XIII-XV (excluzând perioada otomană) rămân studiul arheologic al Oanei Damian, *Considerații asupra ceramicii medievale pontice pe baza descoperirilor de la Enisala*, în *Banatica*, 23, 2013, pp. 393-428 și cartea lui Alexandru Madgearu, *Asăneștii. Istoria politico-militară a statului dinastiei Asan (1185-1280)*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2014, pp. 218, 220-221. Pe lângă aceste contribuții, avem mărturiile de secol XIV ale lui as-Saraj, Abou'l Fida și Ibn Batuta. Vezi Machiel Kiel, *Sarı Saltuk: Pionier des Islam auf dem Balkan im 13. Jahrhundert*, în Ismail Engin, Erhard Franz (ed.), *Aleviler/Alewiten*, vol. I [*Kimlik ve Tarih/Identität und Geschichte*], Hamburg, Deutsches Orient Institut, 2000, pp. 264-265 (text tradus de Bernd Radtke), *Géographie d'Aboulféda*, ed. M. Reinaud, tom II, vol. I, Paris, L'Imprimerie Nationale, 1848, pp. 316-317 și respectiv, Ibn Battûta, *Voyages*, vol. II, ed. C. Defremery, B.R. Sanguinetti, Stéphane Yérasimos, Paris, Collection FM/Découverte, 1982, p. 197 (versiune electronică realizată de

Din punctul meu de vedere, cartea lui Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, este binevenită pentru multiplele ei binefaceri pentru istoriografie, dincolo de punctele ei slabe, încă remediabile: face o oarecare ordine în istoriografia română, explică destul de convingător felul în care era exercitată puterea de către Domn și limitele autorității sale și este un exercițiu necesar și decent în pluridisciplinaritate, care ar putea fi servit ca exemplu pentru studenții români. Ar mai fi fost de dorit exprimarea câtorva idei legate de continuarea cercetării, în ciuda exercițiilor meditative ale autorului din concluziile finale, deși încorporarea studiilor arheologice și cazurile dobrogean și al istoriei ecleziastice a Țării Românești sunt trei exemple deosebit de relevante și motivante în acest sens, fără a mai vorbi de interesul (personal, cel puțin) față de cunoașterea lumii periferice a statului valah. Și ca o remarcă de încheiere, nu pot ignora sentimentul de curată ironie, văzând efortul depus de autor pentru a explica ceea ce ar trebui să pară logic pentru cei mai mulți din noi, oamenii: statul este o creație umană și se raportează în primul rând la noi, nu la „pământul” de sub noi, și totuși, Marian Coman ne arată cum o mare parte din istoriografia română a fost/este încă tributară unor concepții care frizează realitatea.

GEORGE ALEXANDRU COSTAN

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Sergiu Iosipescu, Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu, *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, București, Editura Militară, 2013, 456 p.

Volumul istoricilor Sergiu Iosipescu, Alexandru Madgearu și Mircea Soreanu, *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, reprezintă o lucrare menită să releve importanța geopolitică a bazinului pontic de-a lungul timpului și să prezinte evoluția frontierelor statelor cu ieșire la Marea Neagră. Ideea este veche de aproape 30 ani, anume din perioada redactării cărții *Balica, Dobrotiță, Ioancu* de Sergiu Iosipescu (1985).